

ГЛОБАЛЬНИЙ ПЕРЕРОЗПОДІЛ ЕКОНОМІЧНОЇ СИЛИ

Анотація. Економічна сила нерівномірно розподілена між країнами світу і продовжує перерозподілятися між країнами Заходу та Сходу, Півночі та Півдня. У XXI столітті існує явна тенденція до посилення значної частини країн, що розвиваються, і виходу Китаю на позиції економічної наддержави. Для продовження цієї тенденції в умовах мобільності капіталу і технологій та різної демографічної динаміки є об'єктивні передумови. Проте ряд факторів дозволяє стримано оцінювати перспективи швидкого перерозподілу у майбутньому.

Ключові слова: економічна сила, перерозподіл економічної сили, економічні центри світу, економіка розвинутих країн, економіка країн, що розвиваються.

Annotation. Economic power is unequally distributed among countries and its redistribution between countries of the West and East, North and South continues. In XXI century there is an apparent trend of growing power of development economies and China's attaining a status of economic superpower. Under capital and technology mobility, and different population growth rates this trend will continue. But a number of factors evidences against the fast redistribution in the future.

Key words: economic power, redistribution of economic power, world economic centers, advanced economies, developing economies.

* кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

***Аннотация.** Экономическая сила неравномерно распределена между странами мира и продолжает перераспределяться между странами Запада и Востока, Севера и Юга. В XXI веке существует явная тенденция к усилению значительной части развивающихся стран и выхода Китая на позиции экономической сверхдержавы. Для продолжения этой тенденции в условиях мобильности капитала и технологий и разной демографической динамики есть объективные предпосылки. Но ряд факторов позволяет сдержанно оценивать перспективы быстрого перераспределения в будущем.*

***Ключевые слова:** экономическая сила, перераспределение экономической силы, экономические центры мира, экономика развитых стран, экономика развивающихся стран.*

Постановка проблемы. Економічна сила розподілена неоднаково між провідними економічними центрами світу та іншими країнами. По мірі розвитку світового господарства вона продовжує перерозподілятися. У XXI ст. домінуючою тенденцією є значний перерозподіл економічної сили з країн Заходу до країн Азії та від розвинутих країн до значної частини країн, що розвиваються. Економічна сила не є безпосередньо вимірюваним показником, проте про її перерозподіл можна говорити за цілим рядом ознак.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Цілий ряд явних аргументів наведено на користь існування вказаної нами домінуючої тенденції щодо перерозподілу економічної сили у дослідженнях таких вчених як Б. Айхенгрін, А. Веріжніков, Д. Джуліус, Р. Каппель, В. І. Якунін. Наприклад, Д. Джуліус оцінювала ще у стабільному 2005 р. 3 компоненти економічної сили США як спадаючі (купівельна спроможність, регуляторна сила, м'яка сила) і 2 як стабільні (кнут і пряник, гіперконкурентоспроможність) [1]. А. Веріжніков вказує на те, що в 2009-10 рр. США мала проблеми із боргами, а Китай став другою

світовою державою. Японія мала державний борг у 200% ВВП і ще одно десятиліття зростання близького до нульового. Бразилія та Туреччина стали регіональними наддержавами та стали проводити самостійну зовнішню політику [2].

Проте ряд інших дослідників вказують, що ця тенденція переоцінена в економічній літературі. Аргументи на користь такої помірної позиції наводять, зокрема Дж. Голдстоун, Л. Є. Грінін, Дж. Най, С. Хантінгтон. Наприклад, ще в кінці 1980-х рр. С. Хантінгтон зазначав, що відчуття послаблення США є вже п'ятим з 1950-х рр. Значною мірою ці хвилі мали економічні причини. Перша хвиля була викликаний освітніми, науково-технічними, зокрема космічними досягненнями та в 1,5 рази більшими темпами економічного зростання в СРСР у кінці 1950-х рр. Друга хвиля у кінці 1960-х рр – зростанням економічної сили Європи та Японії. Третя – нафтовою кризою 1973 р. і посиленням ролі арабських країн. Четверта – переважно політичними факторами. П'ята – бюджетним і торговельним дефіцитом і конкуренцією з боку Японії. Він оптимістично давав оцінку цим хвилям: вони є лише стимулом, щоб мобілізувати зусилля і подолати труднощі [3].

Частина дослідників поєднують аргументи на користь обох точок зору: А. І. Агеєв, Б. В. Куроедов, А. Субраманьян, Д. Шамбо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В існуючих дослідженнях непоодинокую є однобічність в оцінці тенденцій перерозподілу економічної сили: занадто оптимістична або песимістична оцінка у дослідників з відповідних країн, покладання на екстраполяцію тенденцій останніх років, або концентрація на окремих факторах.

Мета статті полягає у визначанні основних тенденцій та факторів у перерозподілі економічної сили між головними складовими світової економіки.

Основні результати дослідження. Систематизуємо аргументи щодо глобального перерозподілу економічної сили. Ми можемо говорити, що

країни Заходу і розвинуті країни в цілому тривалий час рухаються в напрямі втрати домінування у економічній силі, виходячи з таких міркувань.

Посилення економічної сили країн, що розвиваються, відображається у вищих темпах їх економічного зростання. А. Субраманьян показує, що якщо в 1960-2000 р. лише 21 з 72 країн, що розвиваються (у його вибірці не враховані малі країни та нафтові експортери) – тобто 29%, мали темпи економічного зростання на душу населення вище ніж у США, то в 2000-08 рр. вже 76 з 89 – тобто 93%. Фактично відбувається конвергенція за рівнем доходу: бідніші країни виграють від припливу капіталу, доступності технологій, використання досвіду успішних країн у власній політиці та створенні інституцій [4, с.71, 74].

Посилення країн, що розвиваються, відбувається не лише на державному, а й на корпоративному рівні. Зокрема, поступово зростала частка країн-новітніх ринків у рейтингу 500 найбільших компаній журналу «Fortune» (34 у 2005 р. до 106 у 2012 р. – переважно це компанії з країн БРІК) [5].

Відбуваються зрушення у фінансовій сфері. Азіатським країнам належить першість у золотовалютних резервах [6, с. 9]. Ряд авторів очікують на посилення ролі юаню [7] та трансформацію міжнародної валютно-фінансової системи на багатополярну [8]. Посилення ролі фондів суверенного багатства, недостатня прозорість і можлива нефінансова мотивація інвестицій призводили до занепокоєння США та ЄС щодо використання таких інвестицій для досягнення політичних цілей арабськими країнами, Китаєм, Росією [9].

Посилюється роль країн, що розвиваються, у глобальному економічному регулюванні. Бразилія, Китай та Індія беруть участь у розробці технічних та економічних стандартів, кліматичній та енергетичній політиці та інших проблемах глобальної економіки, посилили свій вплив у міжнародних економічних організаціях [10, с.6].

Про проблеми у розвинутих країнах свідчить структура витрат їх державного бюджету. Як вказує В. І. Якунін, у структурі державного бюджету розвинутих країн домінують витрати на охорону здоров'я (відповідно інституціональний та психологічний маркер минулого – люди похилого віку і консервація), а в країнах, що розвиваються – на освіту (маркер майбутнього – молодь і розвиток) [11].

Йдеться також не лише про посилення конгломерату країн, що розвиваються, а й про висування їх представника (Китаю) на статус економічної наддержави. Як вказує Д. Шамбо, вже у 2011 р. Китай мав другу у світі економіку, найвищі стабільні темпи економічного зростання протягом двох десятиліть і відповідав за 40% глобального економічного зростання, був найбільшим у світі споживачем енергії, найбільшим експортером товарів, і другим імпортером, третім найбільшим торговцем послугами, другим реципієнтом прямих іноземних інвестицій, п'ятим експортером прямих інвестицій, мав 4 з 10 найбільших банків світу за капіталізацією, найбільшим закордонним власником державного боргу США, мав найбільші золотовалютні резерви [12, с.156-157]. У 2012 р. Китай вже мав 73 компанії у рейтингу 500 найбільших компаній журналу «Fortune», для порівняння – США мали 132 компанії, Японія 68, Франція та Німеччина по 32, Великобританія 27 [5].

Китай перетворився на системоутворюючу економіку у світовому господарстві. Відповідно, Б. Айхенгрін зазначає, що зміни в глобальному розподілі економічної сили створюють незвичні обставини і, відповідно, ризики. Наприклад, тепер вже потрібно бути занепокоєним через міжнародні ризики можливого різкого уповільнення економічного зростання в Китаї, падіння цін на нерухомість або незадоволень працівників [13, с.13].

На нашу думку, про відносне економічне послаблення провідних розвинутих країн свідчить ще один непрямий індикатор. Звичайно зменшення стимулів для подальшої глобальної лібералізації торгівлі може

бути викликане регіоналізацією тарифних преференцій та вже достатньо низьким рівнем тарифного захисту. Проте гальмування подальшої лібералізації торгівлі на глобальному рівні в рамках СОТ, як ми припускаємо, непрямо свідчить і про відносне послаблення західного економічного центру.

Якщо раніше західні компанії були більш відносно конкурентоспроможними та митні тарифи були бар'єром на шляху їх експорту до країн, що розвиваються, в більшій мірі ніж у зворотному напрямі. Знижуючи імпорتنі тарифи у себе західні країни також полегшували доступ на ринок для своїх же ТНК, які розміщували виробництво у країнах Півдня. Тепер у багатьох країнах, що розвиваються, сформувалися свої потужні компанії, тому подальше зниження імпорتنих тарифів у західних країнах в обмін на зниження митних тарифів у інших країнах призведе до менших відносних переваг для західних ТНК, ніж це було раніше.

Часткове підтвердження цього аргументу ми знаходимо у інших дослідженнях. Зокрема А. Маттоо, Ф. Нг та А. Субраманьян вказують, що економічна сила і динаміка Китаю (точніше занепокоєння його зростанням як потужного конкурента) стала уповільнюючим фактором у переговорах к рамках Доха-раунду СОТ у кінці першого десятиліття 2000-х рр. У найбільш захищених секторах найбільших торговельних партнерів Китаю частка Китаю суттєво більша (від 50% в імпорті США, ЄС і Канаді до 70% в імпорті Японії) ніж в усьому імпорті. В багатьох основних імпортерах частка Китаю навіть у цих захищених секторах зросла більше ніж вдвічі у 2001-2009 рр. і це не зважаючи на наявність преференційних торговельних угод у цих торговельних партнерів із сусідами (наприклад, Мексика, Туреччина, Канада) [14, с. 1-2].

Але можна навести й аргументи на користь перебільшення чи відтермінування тенденції втрати економічної сили розвинутими країнами.

ВВП і ВНП характеризують лише річний приріст економічного потенціалу, у той час як національне багатство формується протягом тривалого періоду, зокрема й в часи, коли розвинуті країни, абсолютно домінували у розподілі світового валового продукту. Відповідно, наприклад, у 2008 р. припадало в 6 разів більше національного багатства ніж у середньодохідних країнах з доходами вище середнього, в 18,6 разів ніж у середньодохідних країнах з доходами нижче середнього і в 61 раз ніж у низькодохідних країнах [розраховано за даними: 15].

Відносно інших країн сила США багатомірна, у той час як сила інших потужних країн як правило викликана малою кількістю факторів (наприклад, Саудівська Аравія – нафтові резерви, Японія – обробна промисловість і фінансові ресурси). Останні вразливі у випадку деградації їх основного джерела сили (падіння цін на нафти, піднесення нових індустріальних країн), а різні типи сили лише частково можуть бути конвертовані одна в одну. Втрати ж позицій США в одній сфері не настільки критичні [3]. В результаті економіка США залишається високопродуктивною, посідає перші місця за витратами на дослідження і розробки, рейтингами університетів, нобелівськими лауреатами, індексом підприємництва, одне з перших місць у рейтингу конкурентоспроможності [16]. Західні країни залишаються найбільш фінансово потужними. Так, розвинений ринок цінних паперів і традиційний статус провайдера стабільності допомагає долару зберігати статус головної резервної валюти [6, с.13]. США зберігають за собою санкційний потенціал як за рахунок ваги власної економіки, так і за рахунок коаліції. На США одноосібно або разом з іншими країнами припадало 70% економічних санкцій після Другої світової війни з метою досягнення політичних цілей [4].

Якщо США активно залучає мігрантів, то ЄС ще й може продовжити своє розширення. Є потенційні можливості для інтеграції його з економіками пострадянського простору та Туреччиною [17]. На нашу думку, розширення ЄС є об'єктивно необхідним засобом збереження його

відносної ваги у світовій економіці та економічної сили. Проте залишається питанням з якою швидкістю це відбуватиметься. У 1995 р. ЄС включив у свій склад країни із населенням близько 24 млн. осіб (тобто за 9 років після попереднього розширення ЄС в умовах часткової економічної стабільності розширювався із швидкістю близько 2,5 млн осіб на рік), у 2004 р. включив у свій склад країни із населенням близько 75 млн. осіб (тобто за 9 років в умовах стабільності – більше 8 млн осіб на рік), у 2007 р. – більше 27 млн (за 3 роки в умовах стабільності – майже 9 млн на рік), а у 2013 р. – більше 4 млн (за 6 років нестабільності – близько 0,7 млн на рік). Як бачимо в умовах фінансово-економічних потрясінь потреби у розширенні зросли (для збереження економічної ваги у світі), проте можливості економічно підтримувати процеси розширення різко зменшилися. Але враховуючи циклічний характер розвитку економіки можна очікувати, що ЄС далі розширюватиметься із швидкістю явно більше ніж 0,7 млн на рік як у найбільш проблемні часи, але і явно меншою ніж 8-9 млн на рік як у часи економічного процвітання.

Дж. Голдстоун ще у 2011 р. обґрунтовано припускав, що якщо темпи економічного зростання у Китаї у 2010-2030 рр. знизяться до 5% на рік внаслідок демографічних та інших факторів, а в США вони становитимуть 2,5% на рік, то економіка Китаю у 2030 рр. все ще буде становити 2/3 економіки США [18]. На думку Дж. Ная, навіть якщо Китай перевищить за ВВП США у 2030 р. їх економіки не будуть співставні за структурою. Тому можна припустити, що при визначенні економічної сили Китаю можна буде використати понижувальний модифікуючий коефіцієнт, враховуючи поширеність недостатньо розвинутих сільських районів, менший дохід на душу населення, старіння населення [19]. Також якщо Китай випередить США за величиною економіки, він буде незвичним економічним лідером – країною з середнім рівнем розвитку: США та Великобританія в період їх домінування були одними з найбагатших країн [4, с.9].

Д. Шамбо вказує, що Китай реалізує свій глобальний вплив лише в декількох сферах: глобальна торгівельна структура, глобальні енергетичні та сировинні ринки, глобальний туризм, глобальні продажі товарів розкоші, глобальна купівля нерухомості та кібер-хакерство. За межами цих сфер Китай мало впливає на глобальні події. Товари Китаю мають низьке міжнародне визнання брендів, лише частина компаній успішно функціонує за кордоном, ПІІ були лише п'ятими за розміром у 2010 р., Китай суттєво поступається іншим світовим центрам за обсягами закордонної допомоги (не входив у першу десятку донорів), посідав лише 28-е місце за глобальним індексом конкурентоспроможності у 2011 р., 48-е за корупцією, 57-е за діловою етикою, 66-е за корпоративною звітністю. Сектор фінансових послуг та інноваційні галузі відстають від Заходу та інших передових країн Східної Азії [12, с.8, 10, 157].

В результаті у недалекому майбутньому ніхто не зможе посісти місце США, оскільки не зможуть поєднати стільки аспектів лідерства як у США. Економіка Китаю не настільки інноваційна, занадто орієнтована на експорт, залежить від коливань багатих економік. Виправлення цієї ситуації за рахунок внутрішнього попиту ускладнене тим, що зростання продуктивності праці буде відставати від росту зарплат і конкурентоспроможність експорту знизиться, а темпи економічного зростання уповільняться [17].

«Доларова зброя» у вигляді найбільших обсягів золотовалютних резервів у руках Китаю не є настільки сильною зброєю, враховуючи залежність Китаю від попиту на ринках США та інших розвинених країн [6, с.9]. Її можливе застосування призведе, до значних втрат капіталу та подорожчання юаню, що знівелює торговельний профіцит Китаю, а ФРС може бути навіть у вигоді викупуваючи зобов'язання уряду США за зниженою вартістю [4]. Дж. Най говорить у такому випадку про ознаки «балансу фінансового терору» між основними економічними центрами

внаслідок економічної взаємозалежності країн (аналог ядерної взаємозалежності від можливого знищення в умовах Холодної війни) [20].

А. І. Агеєв та Б. В. Куроедов допускають 5 варіантів економічного розвитку Китаю:

- різке піднесення – тоді за рахунок індустріалізації, інформатизації та науково-технічних проривів Китай наздожене за ВВП США у 2025-2030 рр.;
- стійке поступальне зростання – довгострокове поступове уповільнення темпів економічного зростання, але він також буде наддержавою;
- уповільнення темпів зростання (після 2020 р. нижче 5%) – є найбільш імовірним і базується на існуючих диспропорціях в економіці та демографічних процесах;
- застій – економіка забезпечить лише задоволення потреб зростаючого населення, це можливо за погіршення ситуації у світовій економіці або свідомої політики стримування Китаю з боку Заходу;
- зрив економічного зростання – за умов силових авантур і означає для Китаю статус лише великої держави [21].

В результаті різні аспекти економічної сили у майбутньому, ймовірно, будуть розподілені по різному. Дж. Бойллот вказує на таких економічних лідерів за різними критеріями в 2030 р.: величина економіки (перше місце – Китай, друге місце – Європа/США), ключова міжнародна валюта (США, Європа), фінансова сила (США, Європа), наука і технології (США, Китай), здатність забезпечити себе ресурсами / ресурсна сила (США, Європа/Китай), здатність задавати норми / глобальне управління (США/Європа, Китай), регіоналізм (Європа, США, Китай), а за усіма критеріями (США, Європа/Китай) [22].

Розглянемо яким чином у динаміці розподілялась економічна сила за об'єктивними кількісними показниками.

А. Субраманьян обрахував, що у 1870 р. розподіл економічної сили (за показниками ВВП, експорту та руху капіталу) серед економічних лідерів у світі був таким: Великобританія 16%, Німеччина 9%, Франція 8%. У 1950 р. – США 23%, Росія 7%, Великобританія 4%. У 1973 р. – США 18%, Японія і Німеччина по 7,5%. У 2010 – США 13%, Китай 12%, Японія 7%. У 2030 р. – Китай 17%, США 13%, Індія 7% [4, с.191]. Це свідчить на користь тенденції послаблення розвинутих країн.

За індексом економічної сили уряду в 2000 р. перші позиції займали такі країни: США, Японія, Китай, Німеччина, Франція, Великобританія, Італія, Індія, Канада, Бразилія. А у 2009 р. – США, Китай, Японія, Німеччина, Індія, Росія, Франція, Бразилія, Південна Африка, Італія. Протягом 2000-09 рр. відбулися такі найбільші зміни: зростання Росії з 15-го до 6-го місця, Південної Африки з 12-го до 9-го місця, Бразилії з 10-го до 8-го місця, Індії з 8-го до 5-го місця; зменшення Великобританії з 6-го до 11-го місця, Канади з 9-го до 15-го місця. Якщо враховувати й менші економіки то за швидкістю зростання індексу перші місця посідають Азербайджан, Білорусь, Судан, Ангола, Казахстан, Грузія, Китай, Киргизька Республіка, Україна, Румунія. А комбіновано за силою та швидкістю її зростання рейтинг такий: Китай, Індія, Росія, США, Бразилія, Південна Африка, Німеччина, Саудівська Аравія, Японія, Італія [23, с.15, 17-18].

Можливо також використати підхід на основі накопиченого багатства. Згідно Credit Suisse, багатство домогосподарств країн світу було розподілено так у 2014 р. (у 2000 р.): США 31,8% (36,7%), Японія 8,8% (16,5%), Китай 8,1% (4%), Франція 5,8% (3,9%), Німеччина 5,4% (5%), Великобританія 5,4% (6,1%), Італія 4,8% (4,7%), Канада 2,9% (2,1%), Австралія 2,7% (1,2%), Іспанія 1,9% (1,7%), Індія 1,4% (1%), Корея 1,4% (0,9%), Швейцарія 1,4% (1,1%), Тайвань 1,3% (1,5%), Бразилія 1,2% (0,7%), Бельгія 1% (1%), Нідерланди 1% (1,1%), Мексика 1% (0,8%), Швеція 0,9% (0,7%), Росія 0,8% (0,3%), Індонезія 0,6% (0,3%), Австрія 0,6% (0,5%),

Данія 0,5% (0,4%), Норвегія 0,5% (0,3%), Греція 0,4% (0,4%), Гонконг 0,4% (0,5%), Сінгапур 0,4% (0,3%), Туреччина 0,4% (0,4%), Україна 0,0% (0,0). По регіонах ситуація виглядала так: Північна Америка 34,7% (38,8%), Європа 32,4% (28,8%), АТР 28,4% (28,6%), Латинська Америка 3,5% (2,9%), Африка 1,1% (0,9%) [24, с.22-25, 34-37]. Як бачимо основний перерозподіл відбувся від Японії та США до Китаю та частини Європи (незважаючи на кризу, ймовірно внаслідок динаміки курсу євро). Проте їх методика дозволяє обрахувати відносно надійно багатство лише розвинутих країн: якість даних по багатьох країнах, що розвиваються, включаючи Україну достатньо низька.

В 2014 р. кількість мільйонерів нараховувала (в тис. осіб) у США 4351, Японії 2452, Німеччині 1141, Китаї 890, Великобританії 550, Франції 494, Швейцарії 343, Канаді 331, Австралії 226, Італії 219, Індії 198, Нідерланди 190, Республіці Кореї 189, Іспанії 178, Саудівській Аравії 161, Бразилії 161, Росії 155, Кувейті 141, Гонконгу 138, Норвегії 127, Мексиці 125, Тайвані 125, Австрії 114, Аргентині 111, Сінгапурі 107. Порівняно з 2013 р. найбільше зростання відбулося в Індії (26%), Китаї (17%), Кувейті (12%), Тайвані (12%), зменшення – у Бразилії (-6%), Мексиці (-4%), Росії (-3%), тобто провідні країни, що розвиваються показали різноспрямовані тенденції [25]. Інвестиційні активи мільйонерів були розподілені в 2014 р. (2010 р.) таку США 28,8% (27,3%), АТР 28% (25,3%), Європі 23% (23,9%), Латинській Америці 13,6% (17%), Близькому Сході 4% (3,9%), Африці 2,6% (2,7%) [розраховано за: 26]. Як бачимо, відбулося явне посилення позицій АТР, невелике посилення у США та Близького Сходу, явне послаблення у Латинської Америки, невелике послаблення у Європи та Африки.

Висновки. У ХХІ столітті відбувся явний перерозподіл економічної сили від розвинутих країн, до вагової частини країн, що розвиваються, особливо внаслідок економічної кризи, яка розпочалася у західних країнах у 2007-2008 р. Існуюча тенденція ймовірно продовжиться, враховуючи, що

в умовах інвестиційної та технологічної мобільності економіка слідуватиме демографічним тенденціям. Проте ця тенденція, ймовірно, буде не такою явною, враховуючи ряд факторів: основна корекція темпів економічного зростання під час кризових процесів у західних країнах вже відбулася, ЄС продовжить повільне, але розширення, західний центр економічної сили залишається відносно консолідованим, Китай та деякі інші країни, що розвиваються, вступають у період демографічного старіння, Китай відчуває суттєву корекцію на фінансових ринках, політична нестабільність струмує розвиток країн Близького Сходу, економічні санкції та посилення закритості відображається на економіці Росії. Події останніх років дають можливість говорити про суттєву невизначеність у подальшому перерозподілі економічної сили між основними групами країн. Навіть фактичні об'єктивні кількісні критерії економічної сили залежно від обраного методу та періоду часу не дають зробити однозначні висновки. Подальші дослідження можуть більш точно охарактеризувати тенденції у перерозподілі економічної сили, використовуючи ширше коло об'єктивних кількісних показників.

Список використаних джерел

1. Julius D. US Economic Power: Waxing or Waning? / Deanne Julius // Harvard International Review. – 2005. – Vol 26. – No.4. – P. 14-19.
2. Верижников А. Деглобализация как сценарий: маркетинг во фрагментированном мире [Электронный ресурс] / Алексей Верижников // Материалы конференции компании C.O.D.E. Ipsos, 21 апреля 2011 г. – Mode of Access: http://code.ipsos.ru/pdf/1_Deglobalization.pdf
3. Huntington S. P. The U.S. – Decline or Renewal? / Samuel P. Huntington // Foreign Affairs. – 1988. – Vol. 67. – No. 2. – P. 76-96.

4. Subramanian A. Eclipse: Living in a Shadow of China's Economic Dominance. – Washington D.C.: Peterson Institute for International Economics. – 236 p.

5. Леденева М. В. Геоэкономическая политика в условиях глобального перераспределения национальных богатств: защита и наступление / М. В. Леденева // Известия Волгоградского государственного технического университета: меж-вуз. сб. науч. ст. № 16 (Серия «Актуальные проблемы реформирования российской экономики (теория, практика, перспектива)»). – Вып. 14). – Волгоград: ВолгГТУ, 2012. – С. 23-29.

6. Global Strategic Assessment 2009: America's Security Role in a Changing World / Ed. by Patrick M. Cronin. – Washington, D.C.: Institute for National Strategic Studies, National Defense University Press, 2009. – 496 p.

7. Кузнецов О. В. Філософсько-економічні аспекти інтернаціоналізації Юаня / О. В. Кузнецов // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Матеріали V Міжнародних філософсько-економічних читань (28 – 29 травня 2012 року, Львів) / Редколегія. Відп. секретар З. С. Скринник. – Львів, 2012. – С. 79-87.

8. Резнікова Н. В. Проблеми трансформації міжнародної валютної системи в умовах багатополлярності глобальної економіки / Н. В. Резнікова, М. М. Відякіна // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. тр. – Донецк: ДонНУ, 2011.– Т.2. – С. 256-262.

9. Апокин А. Проблема глобальных дисбалансов в мировой экономике / А.Апокин // Вопросы экономики. – 2008. – №5. – С. 51-61.

10. Kappel R. On the Economics of Regional Powers: Comparing China, India, Brazil, and South Africa: Working Paper № 145 / Robert Kappel. – Hamburg: GIGA German Institute of Global and Area Studies, 2010. – 51 p.

11. Якунин В. И. Роль текущего кризиса в изменении финансово-экономической карты мира. Новые возможности для России / В.И. Якунин

// Проблемный анализ и государственно-управленческое проектирование. – 2009. – Т. 2. – №. 6. – С. 6-18.

12. Shambaugh D. China Goes Global: The Partial Power / David Shambaugh. – Oxford, New York: Oxford University Press, 2013. – 432 p.

13. Eichengreen B. Global Shifts [Electronic Resource] / Barry Eichengreen / Prepared for the Bank of Finland's 200th anniversary symposium, Helsinki, May 5-6, 2011. – Mode of Access: http://eml.berkeley.edu/~eichengr/Global_shifts_5-17-11.pdf

14. Mattoo A. The Elephant in the “Green Room”: China and the Doha Round: Policy Brief № Pb11-3 / Aaditya Mattoo, Francis Ng, and Arvind Subramanian. – Washington D.C.: Peterson Institute for International Economics, 2011. – 12 p.

15. Сухарев О. С. Адекватность стратегии опережающего развития экономики России в глобальных изменениях / Олег Сергеевич Сухарев // Экономический анализ: теория и практика. – 2013. – №47. – С. 2-15.

16. Nye J. S. Declinist Pundits / Joseph S. Nye // Foreign Policy. – 2012. – No.196 (October 8). – P.64.

17. Гринин Л. Е. Приведет ли глобальный кризис к глобальным изменениям? / Л. Е. Гринин // Век глобализации. – 2009. – №2(4). – С. 117-140.

18. Goldstone J. A. Rise of the TIMBIs [Electronic Resource] / Jack A. Goldstone // Foreign Policy. – 2011. – December 2. – Mode of Access: <http://foreignpolicy.com/2011/12/02/rise-of-the-timbis/#>

19. Най Дж. Будущее американской власти. Доминирование и упадок в перспективе / Джозеф Най // Россия в глобальной политике. – 2010. – Том 8. – №6. – С. 30-43.

20. Nye J.S. Has Economic Power Replaced Military Might? [Electronic Resource] / Joseph S. Nye / Project Syndicate, 2011. – Mode of Access: <http://www.project-syndicate.org/commentary/has-economic-power-replaced-military-might>

21. Агеев А. И. Китай XXI века / А. И. Агеев, Б. В. Куроедов // Прогнозы и стратегии. – 2008/2009. – № 1. – С. 76-85.

22. Boillot, J. J. Economic Balance of Powers after the crisis. Global Perspectives for 2025 East Asia and European Visions [Electronic Resource] / J. J. Boillot / Conference on International Cooperation in Times of Global Crisis: Views from G20 Countries, CEPII – ICRIER – Bruegel, New Delhi, 14-15 September 2009. – Mode of Access: <http://www.icrier.org/conference/2009/14-15Sept/pptBoillotconference.pdf>. – Cited by: Donici G.-A. European Union – World Economic Power / Gabriel-Andrei Donici, Simona Ionel, Cristian Încălțărău // CES Working Papers. – 2010. – No.II (1). – P. 27-41.

23. Basu K. The evolving dynamics of global economic power in the post-crisis world: Revelations from a new Index of Government Economic Power [Electronic Resource] / Kaushik Basu, Supriyo De, Rangeet Ghosh and Shweta // eSocialSciences Working Papers. – 2011. – Mode of Access: <http://finmin.nic.in/WorkingPaper/Index%20of%20Government%20Economic%20Power.pdf>

24. Global Wealth Databook 2014. – Zurich: Credit Suisse Group AG, Credit Suisse Research Institute, 2014. – 156 p.

25. Global HNWI Population and Wealth Expanded, but at a Slower Pace [Electronic Resource] / Capgemini, RBC Wealth Management. – Mode of Access: <https://www.worldwealthreport.com/Global-HNWI-Population-and-Wealth-Expanded>.

26. The wealth reports [Electronic Resource] / Capgemini, RBC Wealth Management. – Mode of Access: <https://www.worldwealthreport.com/>